

Донецька обласна універсальна наукова бібліотека
ім. Н.К. Крупської
Науково-методичний відділ

Листок сигнал серії
“Письменники української діаспори”

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ

(до 125-річчя від дня народження)

Донецьк 2002

5 грудня 2003 року виповнюється 125 років від дня народження Олександра Олеся – поета-лірика, співця краси і сили кохання, природи і долі рідного краю. Яскравою зорею спалахнула творчість митця на небосхилі української поезії перших десятиліть минулого століття.

Олександр Олесь (Олександр Іванович Кандиба) народився 5 грудня 1878 р. у с. Білопільля, що на Сумщині. З раннього дитинства прилучався до народної пісні, традицій, звичаїв, поезії Т.Г. Шевченка.

Освіту майбутній поет одержав у Білопільській чотирирічній школі, Харківському ветеринарному технікумі, потім працював ветеринарним лікарем.

Але справжнім покликанням Олеся стала поезія. Під час навчання у школі почав друкувати свої вірші у рукописному журналі “Комета”, який випускав разом з відомим у майбутньому письменником К. Тренєвим.

1903 року О. Олеся пощастило побувати на відкритті пам’ятника І. Котляревському у Полтаві. Саме під час урочистостей відбулося глибоке переосмислення ним долі української мови і літератури, усвідомлення свого громадянського покликання.

Це усвідомлення дало поштовх буйному розквіту його творчості в 1905-1907 роках. Перша книга з поетичною назвою “З журбою радість обнялась...” вийшла в Петербурзі 1907 року. З появою цієї збірки Олесь не тільки привернув увагу літературних критиків, а й викликав захоплення у своїх сучасників різного віку, особливо зачарував своїм словом молодих. Він виявив себе як співець розкішної природи і кохання.

“Сміються, плачуть солов’ї
І б’ють піснями в груди:
Цілуй, цілуй, цілуй її, -
Знов молодість не буде!..”

Цей вірш О. Олеся, як і багато інших, став піснею. Відомо, що понад 80 композиторів – українських, російських, білоруських, чеських – щедро прилучалися до музичної інтерпретації чистої криниці його слова.

З 1909 по 1917 рр. у Петербурзі, а згодом у Києві виходить ряд збірок під загальною назвою “Поезії” (кн. II, III, IV, V) в яких відбилися мотиви зневіри і розпачу, викликані поразкою революції 1905-1907 рр.

У революції Олесь бачив надію на національне відродження України. Поет радо вітав Лютневу революцію 1917 року, а Жовтневу – не прийняв. Він вважав, що не варто свавільно експериментувати над “живим народним організмом, обезкровленим війною і революцією”. Складність громадської війни на Україні, кровопролиття і трагедія народу спричинили до того, що в 1919 році поет опинився за кордоном. Спочатку він жив в Австрії, у Відні, де випустив чотири номери гумористичного журналу “Сміх”, збірку “Перезва” (1921 р.).

З 1923 р. О. Олесь жив у Чехословаччині. Він весь час тужив за рідною Україною, про що свідчить закордонна збірка Олеся “Чужиною” (1920 р.).

У збірці “Кому повім печаль мою...” (1931 р.) серед інших поезій, що проймають читача неймовірною тугою за різним краєм, є рядки:

“О принесіть як не надію,
То крихту рідної землі:
Я притулю до вуст її
І так застигну, так зомлію...”

(“О принесіть як не надію...”)

Поет жив надією на повернення в Україну, але його стримували сумніви: він знав про голодомор 1932-33 рр., репресії щодо українських письменників. В драмі “Земля обітована” він чи не одним з перших в українській літературі заговорив про сваволю, порушення законності з боку сталінського режиму.

В еміграції О. Олесь прожив 25 років. За цей період він видав п’ять поетичних книг, написав п’єси для дорослих, вірші та драматичні інсценізації для дітей. Віршованими рядками драматичних творів він переповів відомі казки “Івасик-Телесик”, “Лісовий цар Ох”, “Лисичка, Котик і Півник”, “Солом’яний бичок”, “Микита Кожум’яка”.

Олександр Олесь був талановитим публіцистом. Ще в 1918-1919 рр. він друкував свої фейлетони, статті, памфлети в Київських газетах “Трибуна”, “Відродження”.

Поет виявив себе також талановитим перекладачем. Захопившись вивченням іноземних мов, почав писати ними вірші, зокрема, польською. Схвальну оцінку свого часу одержали його переклади: “Пісні про Гайавату” Г. Лонгфелло, казок німецького письменника Г. Гауфа, арабських казок.

В останні роки життя письменник був приречений на самотність, це дуже гнітило його. Його вразила фашистська окупація Європи, втрата сина – поета Олега Ольжича, який загинув у червні 1944 р. у концтаборі Заксенхаузен. Смерть сина Олесь пережити не зміг, він пішов з життя 22 липня 1944 року, через місяць після загибелі Олега Ольжича.

Твори О. Олеся не друкувалися в нашій країні 27 років – з 1930 по 1957-й. Він нічим не завинив перед своїм народом, покарав його сталінізм, відлучивши його творчість від історії української літератури, вилучивши із масових бібліотек його книги і забороняючи їх друк.

Зараз велика творча спадщина О. Олеся повертається в Україну. Високохудожнє і полум’яне, мелодійне і пристрасне слово справжнього життєлюбця промовляє до наших сучасників поезіями і піснями, драматичними творами зі сцени, книжок, шкільного підручника.

До 125-річчя від дня народження поета бібліотекарі можуть запропонувати читачам книжкові виставки “Повернення Олександра Олеся”, “Чарівне слово О. Олеся”, літературний вечір-портрет “Нива його духовності”, бесіду “Олександр Олесь – майстер художнього перекладу”, сторінки цікавих повідомлень “Поезія – це завжди неповторність”, усний журнал “Лицар рідної словесності”.

Першу сторінку журналу доцільно провести у формі бесіди про постать поета, істинного інтелігента, патріота, який завжди відчував себе часткою народу. У бесіді повинні пролунати основні мотиви поетичної творчості митця – любов до рідного краю, природи, глибока туга за Україною, утвердження громадської місії поета.

Друга сторінка може будуватись у формі літературно-музичної композиції, де пролунають поезії зі збірок “Все навколо зеленіє...”, “Чари ночі”, пісні на вірші О. Олеся.

Третю сторінку журналу можна провести у формі бібліографічного огляду літератури, представленої на книжковій виставці “Діамант людської щедрості”.

Пропагуючи творчість О. Олеся, варто звернути увагу читачів на факти проблемного характеру із його життя та творчості, використавши при цьому наведені нижче питання:

1. О. Олесь – поет більш як піввікової давності. Чим би ви могли пояснити нинішню актуальність його поезії?

2. З яких причин О. Олесь вимушений був залишити Україну і жити на чужині?

3. Чи спроможна поезія О. Олеся викликати стійкий інтерес сучасної молоді?

4. Олег Ольжич – син поета. Що вам відомо про його життєву трагедію?

Література:

Твори О. Олеся

Твори: У 2 т. / Упоряд., авт. передм. та приміт. Р.П. Радишевський. – К.: Дніпро, 1990. – Т. I-II.

Все навколо зеленіє: Вірші, поеми, казки: Для мол. та серед. шк. в. / Упоряд. та передм. Р. Радишевського. – К.: Веселка, 1990. – 318 с.

Драматичні казки / Упоряд., авт. вступ. ст., приміт. Р.П. Радишевський. – К.: Мистецтво, 1990. – 232 с.

З журбою радість обнялась: Вибр. твори: Для серед. шк. в. / Упоряд. та передм. В.В. Фещака; Редкол.: Андрущенко В.Я. та ін. – К.: Веселка, 1968. – 151 с.

Поезії // Дніпрова хвиля: Хрестоматія нововведених творів до шк. прогр. / За ред. П.П. Кононенка; Упоряд. В.Я. Неділько. – К., 1989. – С. 457-464.

Поезії // Найдорожчий скарб: Слово про рідну мову: Поезії, вислови / Упоряд. В.І. Лучук. – К., 1990. – С. 139-142.

Поезії // Наука і культура України: Щорічник. – К., 1990. – Вип. 24. – С. 248-249.

Поезії // Жулинський М. Із забуття – в безсмертя: /Сторінки призабутої спадщини/. – К., 1990. – С. 97-107.

Чари ночі: Лірика / Упоряд. В.В. Яременко. – К.: Рад. письменник, 1989. – 221 с.

Про О. Олеся:

Гнатюк Н. Дещо з життя Олександра Олеся // Всесвіт. – 1989. - № 2. – С. 145-151.

Гнатюк Н. Олександр Олесь: До 110-ї річниці з дня народження // Мол. гвардія. – 1988. – 4 груд.

Жулинський М. Олександр Олесь (1878-1944) // Жулинський М. Із забуття – в безсмертя: /Сторінки призабутої спадщини/. – К., 1990. – С. 92-97.

Колесник Н. “Гіркий був келих життєвий...”: (Сторінки з життя і творчості О. Олеся // Укр. літературознавство: Респ. міжвідом. наук. зб. – Львів, 1990. – Вип. 55. – С. 37-44.

Павличко Д. Діамант людської ширості // Літ. Україна. – 1988. – 22 груд.

Радишевський Р. На терезах життя: До 110-річчя з дня народж. О. Олеся // КіЖ. – 1988. – 4 груд.

Радишевський Р. “Я молодість люблю...”: До 110-річчя від дня народж. О. Олеся // Молодь України. – 1988. – 4 груд.

Суровцева Н. Думки та спогади про Олеся // Слово і час. – 1990. - № 7. – С. 88-95.

Хвостенко Г. Ще раз про батьківщину О. Олеся // Літ. Україна. – 1988. – 29 верес.

Складач:	Н.П. Супрунець
Редактор:	О.Г. Полева
Відповідальний за випуск:	Н.П. Авдеєнко
Комп’ютерний набір і верстка	В.І. Копійка

Підп. до друку _____
Тираж: _____ прим. Зам. № _____
КМД відділу маркетингу Донецької ОУНБ